

Van Oost

Zwemmen en zwembaden in Bussum, vroeger, nu en straks.

Nu we Bussums nieuwe zwembad langzamerhand wat vaster vorm zien aannemen en we wel kunnen verwachten, dat er in de loop van 1969 ook werkelijk in gezwommen zal worden, lijkt het mij een geschikt moment om in onze Korrel eens iets te schrijven over het zwemmen in het algemeen en over de zwembaden die er in Bussum geweest zijn, over die er nog zijn en iets over het komende bad.

Voor een goed overzicht neem ik u dan eerst mee naar de vorige eeuw, want eerst in de tweede helft van de 19e eeuw ging men er in ons land toe over om de eerste badgelegenheden te bouwen. De plaatsen die men hiertoe geschikt achtte lagen meestal aan een kanaal, stadsgracht, rivier of beek. Ook de z.g. paardenwedden, dat waren de plaatsen waar de jaagpaarden konden zwemmen en zich verfrissen, waren na het verdwijnen van de trekschuiten vaak plaatsen waar men ging zwemmen of tot het bouwen van een kleedgelegenheid overging. Meer was een zwembad in die tijd eigenlijk niet. De stichting van dit soort baden had in wezen niets te maken met het bevorderen van het zwemmen, maar veel meer met de zorg voor de zedelijkheid. Voordien zwommen de mannen en jongens die de kunst machtig waren in de wedden en openbare wateren meestal poedelnaakt en dat waren schokkende dingen voor de overheid. Hygiëne en de eisen die wij daar tegenwoordig aan stellen, kende men nauwelijks en in tijden van epidemieën was het zwemmen in open water vaak een groter gevaar dan het gebrek aan zwemvaardigheid of reinheid. Zwemles geven was er niet bij met uitzondering van een enkele plaats waar aan militairen les werd gegeven. Een badman of badmeester was er slechts om de orde te handhaven en een stok of zweep was in die tijd het middel om ongezeggelijke knapen uit het water te rossen. In ons land kwam pas verbetering in deze toestand door de oprichting van zwemclubs, die enerzijds door zelf het lesgeven ter hand te nemen, anderzijds door pressie op de overheid uit te oefenen, het zover wisten te brengen, dat de zwembaden inderdaad tot zwemscholen werden. Het zijn ook deze eerste verenigingen geweest (later de zwembond) die gevochten hebben voor betere zwembaden, meer hygiëne en vooral ook voor het zwemmen door dames. Tot die tijd vond men het blijkbaar helemaal niet belangrijk of een vrouw al of niet zwom.

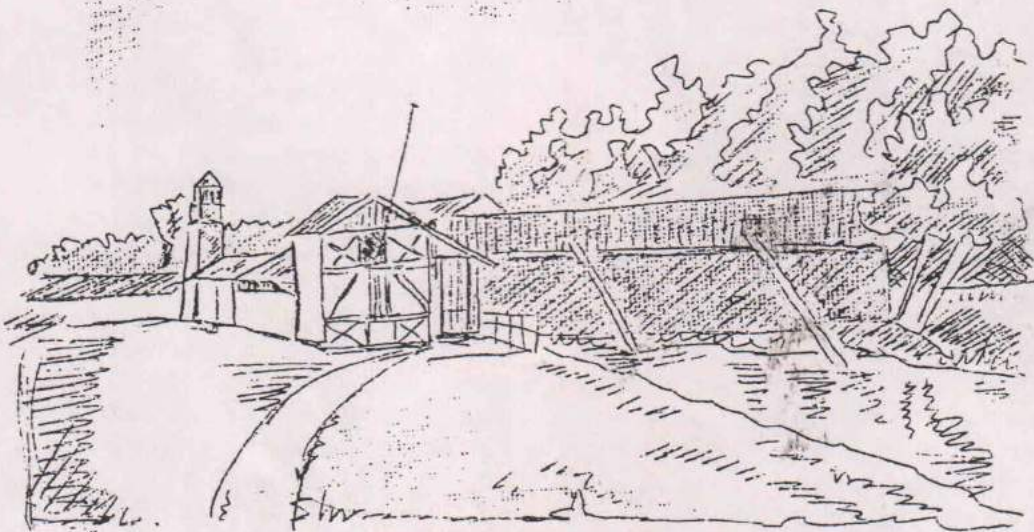
Al deze activiteiten hadden tot gevolg, dat zo omstreeks de eeuwwisseling in enkele grote plaatsen zoals Amsterdam (Heiligeweg), Den Haag (Mauritskade) en Rotterdam (Tuindersstraat) de eerste overdekte baden gesticht werden. Maar hoe was het nu bij ons in Bussum? Want daar wilden we het eigenlijk over hebben.

In die tweede helft van de 19e eeuw was er in Bussum niets wat maar op een zwembad leek, in onze buurgemeente Naarden bestond toen reeds het z.g. militaire zwembad, een van die plaatsen dus waar de soldaten konden leren zwemmen en waar later ook de gewone stervelingen zich te water konden laten.

Dit bad bevond zich in de Binnenvestinggracht ongeveer op de plaats halverwege de z.g. bedekte weg en het huidige vijzelgemaal. Als kleine jongen nam mijn vader mij wel eens mee naar dit bad en wat ik er mij nog goed van herinner dat zijn de grote houten kuipen die er in dreven, waarvan de betekenis mij niet duidelijk was, maar waar je leuk in kon spelen. Nadat het bad gesloten werd (o.a. door de ziekte van Weill) heeft het nog enige jaren ongebruikt gestaan en even voordat het zwemstadion gebouwd werd (1938) heeft men het afgebroken.

De zwenmende Bussummers moesten zich tot die tijd behelpen met de zanderij-sloten die ontstaan waren na de zandafgravingen die plaatsgevonden hadden tussen de Oud Bussummerweg, de Hogeweg, de Driestweg en de Huizerweg, destijds allemaal weiland, en je kon zwemmen van de Prins Hendrikschool tot aan de plek waar nu Huize

Godeline gebouwd wordt en ook naar de plaats waar nu de Fred. van Eedenweg op de Huizerweg uit komt. En op deze plek ontstond Bussums' eerste officiële zwembad in 1902. De sloot eindigde daar namelijk en was ter plaatse wat breder om de zandschuiten gelegenheid tot draaiende te geven. Dit bad, bij de ouderen onder u misschien beter

bekend als het "Forensenbad" heeft ongeveer 22 jaar bestaan en het werd in 1924 door de heer Groen uit Eemnes voor de som van f 325,-- gesloopt.

Aanvankelijk had het bad een afmeting van 25 bij 10 meter waarvan 6 x 10 meter een diepte had van 1 meter en 19 x 10 meter een diepte van + 3 meter. Later heeft men een gedeelte van de zwaai kom voor ondiep bad geschikt gemaakt. Er werd sporadisch les gegeven door de badmeester de heer Hulsebos, die, evenals de meesten van zijn opvolgers, zelf de zwemkunst niet machtig was. Er waren 15 kleedhokjes en het bad was door een planken damwand van het slootwater gescheiden. Het was eigendom van de gemeente en de badmeester was in gemeentedienst. Voor en na het zwemseizoen stookte hij de kachels van de oude Tekenschool. Het bad was toegankelijk voor jong en oud op voor dames en heren afzonderlijk vastgestelde uren.

Er werd een druk gebruik van deze inrichting gemaakt en men kon er al om zes uur 's morgens terecht, een mogelijkheid waarvan vele forensen in die tijd gebruik maakten. Het was een vaste ploeg zwementhousiasten die hier iedere morgen in 't water dook en enkele van deze oude waterratten stappen nog steeds in Bussum rond en het is de informatie, die ik van twee hunner kreeg, die mij in staat stelt om over deze periode iets voor u te schrijven.

Ik vertelde u reeds dat Hulsebos de eerste badmeester was. Daarna heeft de heer v.d. Burg, misschien beter bekend als "de Neus", een paar jaar als zodanig gewerkt en na hem heeft ook de heer Hogerbeets nog enige jaren in dit bad gewerkt. Het water was destijds nog niet zo verontreinigd als nu het geval is en de sloot was zeer visrijk zodat er druk gevist werd met de hengel maar ook met fuiken. Het is voorgekomen, dat de zoon van de destijds bekende dominee De Bel bij het duiken met zijn hoofd in zo'n fuik terecht kwam. De stokken stonden gelukkig niet zo erg vast in de grond zodat hij kans zag om met fuik en al weer boven water te komen! Andere bekende namen van regelmatige bezoekers in die tijd waren Theus Post, de timmerman, de onderwijzer Coerman, architect Negrijn, de heer Schoeman, kleermaker Bus, Jan Loggen, de smid Stallman enz.

Het bad werd jaarlijks uitgebaggerd door 2 mannen van de reiniging n.l. Willem Nieuwenhuizen en Jaap Dorresteyn, die er een week druk mee waren. Badmeester Hogerbeets was een oudgediende uit het Indische leger, werd gesierd door een grote snor en kon bulderen als een sergeant-majoor, maar was niet zo kwaad als hij er uitzag. Zijn gereedschap bestond uit een rotanstokje en daarop steunde voornamelijk zijn gezag.

Het bad raakte echter in verval en na het slopen in 1924 is er nog heel wat heen en weer gepraat in de gemeenteraad voordat in 1926 op dezelfde plaats een nieuwe badinrichting werd gebouwd door de dienst van gemeentewerken naar een ontwerp van de toenmalige directeur ir. Gerber.

Vooraf de heer Schoeman heeft in die jaren vele brieven tot het gemeentebestuur gericht om te trachten de herbouw te bespoedigen. In dit nieuwe bad werd officieel zwemles gegeven en werd een begin gemaakt met het georganiseerde schoolzwemmen. De leeftijds-grens was teruggebracht tot 18 jaar, zodat de ouderen geen gebruik van de nieuwe inrichting konden maken. De zwemlessen zijn praktisch vanaf het begin het werk geweest van de ons allen nog welbekende heer G.A. van Raamsdonk, velen van u misschien beter bekend als "Ome Guus". Ik geloof niet dat ik overdrijf als ik zeg, dat een ieder die van hem zijn of haar eerste zwemlessen kreeg (en dat zijn er heel wat !) de allerprettigste herinneringen bewaart aan deze gemoedelijke baas, die, zelf nauwelijks de zwemkunst machtig, toch de juiste "feeling" bezat om vooral kinderen de zwemkunst op een prettige manier bij te brengen. Zelf heb ik in dit bad het zwemmen geleerd en ik weet nog goed, dat je soms na een duik genomen te hebben, met een stekende pijn in je buik boven water kwam. Er bleek dan een stekelbaarsje op een onmogelijke plaats in je zwembroek te zitten !!! Dit nieuwe bad was uiterlijk veel fraaier dan het oude forensenbad, maar de oppervlakte en de inhoud van het zwemwater waren aanmerkelijk minder. De totale grootte was 30 x 20 meter bij een maximum diepte bij hoogste waterstand van 1,20 meter.

De toegangsprijs werd in 1926 vastgesteld op 10 ct per bad en heeft zich nadien niet gewijzigd !!!

Het nieuwe bad was echter geen lang leven beschoren, want op 11 mei 1932 werd het door brand met de grond gelijk gemaakt. Kwajongens hadden er een lucifer bij gehouden. Het was een mooi "fikkie," het rieten dak brandde als een fakkel !!

Op dezelfde plaats werd dadelijk na de brand een noodgeval van rietmatten opgericht en tevens werd een begin gemaakt met het ontwerpen van een nieuw te bouwen bad op de plaats waar nu nog het jeugdbad is.

In 1936 begon men met de bouw en in het voorjaar van 1937 vond de opening plaats. Na enkele jaren bleek reeds dat het bad veel te klein was en in 1941 werd er al weer verbouwd en belangrijk uitgebreid.

(wordt vervolgd)

A.H.Wedman.

- - -

Zwemmen en zwembaden in Bussum, vroeger, nu en straks. (vervolg)

Het was voor vele bewoners van de omgeving van het zwembad Huizerweg een tegenvaller toen bij de opening in 1927 bleek, dat de ouderen geen gebruik meer van deze inrichting mochten maken.

Inmiddels was in 1924 het zwembad aan de Meerweg gereedgemaakt en het gemeentebestuur meende, dat dit bad ruimschoots voorzag in de behoefte van alle volwassen zwemmers en zwemsters in de gemeente.

Dit zwembad aan de Meerweg ontstond door particulier initiatief. Door de uitgifte van aandelen kreeg men het kapitaal bijeen om tot het bouwen van het bad over te gaan. De gezamenlijke aandeelhouders waren verenigd in de Bussumse Zwemvereniging en het uit de leden gekozen dagelijks bestuur was belast met de zakelijke leiding van het bad. De eerste badmeester die hier werkte was de heer Cufus, die geassisteerd werd door zijn echtgenote. Toen mevrouw Cufus in 1928 overleed, werd mevrouw Meys als haar opvolger benoemd. Weer 5 jaar later, toen de heer Cufus Bussum verliet, benoemde het bestuur de heer A.C. Koster uit Weesp tot badmeester.

Maar, voordat men de heer Koster evenwel waardig bevond voor deze functie, moest hij enige proeven van bekwaamheid afleggen en één daarvan bestond uit het opduiken van de z.g. "pop". Ondanks al zijn inspanningen kon Koster de pop echter met geen mogelijkheid vinden. Bij nader inzien bleek de pop dan ook zover in de modder weggezakt te zijn, dat men deze op normale wijze niet meer kon vinden en naar boven kon brengen!

In het openingsjaar werd aan de Meerweg de eerste Bussumse zwemclub opgericht die onder de naam "de Pinguins" haar steentje heeft bijgedragen tot ons aller ideaal "Iedere Nederlander Zwemmer" en vooral het zwemmend redden werd door deze vereniging gepropageerd en waar mogelijk gedemonstreerd.

Mevrouw Thijssen-Visser was een van de stuwende krachten dezer vereniging, maar ook zij kon niet verhinderen, dat de animo

geleidelijk minder werd en na een rustig bestaan van + 15 jaar stierf "de Pinguins" in 1940 een zachte dood. Ook de exploitatie van het bad leverde de Bussumse zwemvereniging in de laatste vooroorlogse jaren steeds grotere financiële moeilijkheden op en nadat de gemeente Bussum reeds enige malen bijgesprongen was, besloot men in 1941 tot opheffing der vereniging en werd het bad door de gemeente overgenomen.

In de vorige "Korrel" vertelde ik reeds dat in 1927 voor het eerst met georganiseerd schoolzwemmen door de gemeente werd begonnen, maar de tijden werden slechter en dit had ook zijn invloed op de gemeentefinanciën. In 1933 moest de gemeente Bussum zo drastisch bezuinigen op de post onderwijs, dat men besloot om met het schoolzwemmen te stoppen. Dit was een onbevredigende situatie, en zo dachten ook enige leden van de Centrale Oudercommissie der openbare lagere scholen, t.w. de heren Roeten en Vogel er over. Zij zagen kans om, met medewerking van de Bussumse zwemvereniging en de gemeente tot een organisatie van het schoolzwemmen te komen, zoals wij die sindsdien niet meer gekend hebben. Ongeveer 200 kinderen namen er jaarlijks aan deel. Zij kregen 2x per week les na de schooluren en ook gedurende de vakantie. De hieraan verbonden kosten bedroegen voor het zwembad Huizerweg 5 ct per les en voor het zwembad Meerweg 10 ct per les en $2\frac{1}{2}$ ct fietsenstalling. Deze kosten moesten door de ouders betaald worden en de lessen werden gegeven door het badpersoneel.

Gedurende 5 jaren heeft deze regeling gewerkt met het navolgende resultaat:

in 1935 behaalden	49	kinderen	het	zwemdiploma
" 1936	44	"	"	"
" 1937	43	"	"	"
" 1938	47	"	"	"
" 1939	60	"	"	"

Als men de korte duur van de cursus (in verband met de minimum watertemperatuur van 18 graden C. begon men pas in de loop van de maand juni) in aanmerking neemt, was dit toch een zeer behoorlijk resultaat.

Ook de bijzondere scholen hebben, aangestoken door het succes van de Centrale Oudercommissie een poging gedaan om voor deze scholen een soortgelijke regeling in het leven te roepen.

In 1937 werd onder aanvoering van het raadslid de heer Wesels ook voor de bijzondere scholen met het schoolzwemmen gestart, maar het ontbrak kennelijk aan de stuwende krachten zoals die aanwezig waren in de Centrale Oudercommissie voor het openbare onderwijs, zodat de regeling voor de bijzondere scholen jammer genoeg slechts één seizoen heeft gedraaid.

Bij een in 1937 ingestelde landelijke enquête bleek van de kinderen bij het verlaten van de 6e klas der lagere school 75% nog niet te kunnen zwemmen. (In Bussum was het toen 77%). Toen dan ook in 1938 het zwemstadion gereed kwam en men ook des winters kon zwemmen en lesnemen, stelde de heer van Dishoeck in de gemeenteraad voor het zwemmen als verplicht leervak in te voeren op de scholen, maar de hiermee gemoeide kosten (f 2400,--) waren in die tijd een onoverkomelijke hindernis, zodat ook dit goede plan niet verwezenlijkt kon worden.

Tot op de dag van vandaag heeft het schoolzwemmen in Bussum (met uitzondering van eerder genoemde 5 jaren) eigenlijk alleen maar op papier bestaan. Het heeft in ieder geval niet beantwoord

aan de verwachtingen, die men hiervan zou mogen koesteren. Vooral het weer en de daarmee samenhangende temperatuur van het water maakten het vrijwel onmogelijk om gedurende het zomerseizoen regelmatig het zwembad te bezoeken. Het gevolg van dit vrijwel mislukken van het schoolzwemmen is geweest, dat de lesuren vóór en ná de schooltijd zodanig overstroomd werden met leerlingen, dat men de laatste jaren heel vaak moest stoppen met het aannemen van nieuwe leerlingen. Maar ondanks het feit, dat er in Bussum qua accommodatie en organisatie nog wel iets te wensen overbleef, heeft er in de loop van de jaren toch een geleidelijke verlaging van het aantal niet-zwemmers bij het verlaten van de lagere school plaatsgevonden.

Het hoofdbestuur van de Koninklijke Nederlandse Vereniging van leraren en onderwijzers in de lichamelijke opvoeding heeft in 1966 een brief gericht aan 3 ministers, waarin wordt gewaarschuwd voor de slechte situatie waarin het gymnastiekonderwijs zich bevindt en waarin speciaal wordt gewezen op de situatie bij het schoolzwemmen.

De uitkomsten van een door dat bestuur ingesteld onderzoek wezen uit, dat 47% van de kinderen bij het verlaten van de 6e klas nog steeds niet kan zwemmen!! Wij mogen wel aannemen, dat dit percentage voor onze gemeente iets lager ligt, waaruit volgt, dat de situatie in 30 jaar wel verbeterd is, maar ook dat we nog ver verwijderd zijn van het doel dat wij ons hebben gesteld.

Het belang van het leren zwemmen op de lagere school wordt nog duidelijker geïllustreerd als wij zien, dat van de dienstplichtige militairen bij opkomst voor eerste oefening nog steeds 45% niet kan zwemmen. Na het verlaten van de lagere school heeft dit percentage dus nauwelijks wijziging ondergaan!! Wij verwachten dan ook dat bij het gereedkomen van ons nieuwe bad het schoolzwemmen opnieuw onder de loupe zal worden genomen, want 45% niet-zwemmers betekent evenzoveel minder toekomstige gebruikers van het nieuwe zwembad, en mede met het oog op de zakelijke zijde van het zwemmen, wel een zaak om aandacht aan te schenken.

In onze buurgemeente Naarden is het schoolzwemmen, nadat de heer Kuiper enige jaren geleden tot directeur sportzaken benoemd werd, grondig aangepakt, met als resultaat, dat nu alle Naardense scholieren regelmatig onderricht krijgen en ook de scholen van vele omliggende gemeenten van deze regeling gebruik maken.

Als wij nog even terugblikken in de geschiedenis van de Bussumse zwembaden dan zien wij, dat in 1943 reeds plannen bestonden om in de toenmalige situatie verandering te brengen. Toen werd in de Bussumse Sportstichting n.l. gesproken over het verbeteren der beide bestaande baden, of het bouwen van een nieuwe moderne inrichting en ook het aanleggen van een sintelbaan/ijsbaan op het sportpark Zuid werd toen reeds overwogen.

Onze plaatsgenoot, de architect Wesselo (nog steeds in het nieuws) heeft toen op verzoek van bovengenoemde stichting een prachtig plan gemaakt tot uitbreiding der inrichting aan de Huizerweg o.a. met kanovijver enz., maar ook dit plan mocht niet verwezenlijkt worden. Men besloot toen tot verbetering der bestaande baden.

Al konden we bij het zwemmen niet van een ideale situatie spreken, dit gold zeer zeker niet voor de kosten, die het zwemmen en lesnemen voor de ouders en de kinderen met zich brachten. In dit opzicht hebben wij vooral in de jaren na de oorlog op een "goedkoopte-eiland" geleefd, want ondanks de verschillende voorstellen tot verhoging der tarieven, die in de loop der jaren aan

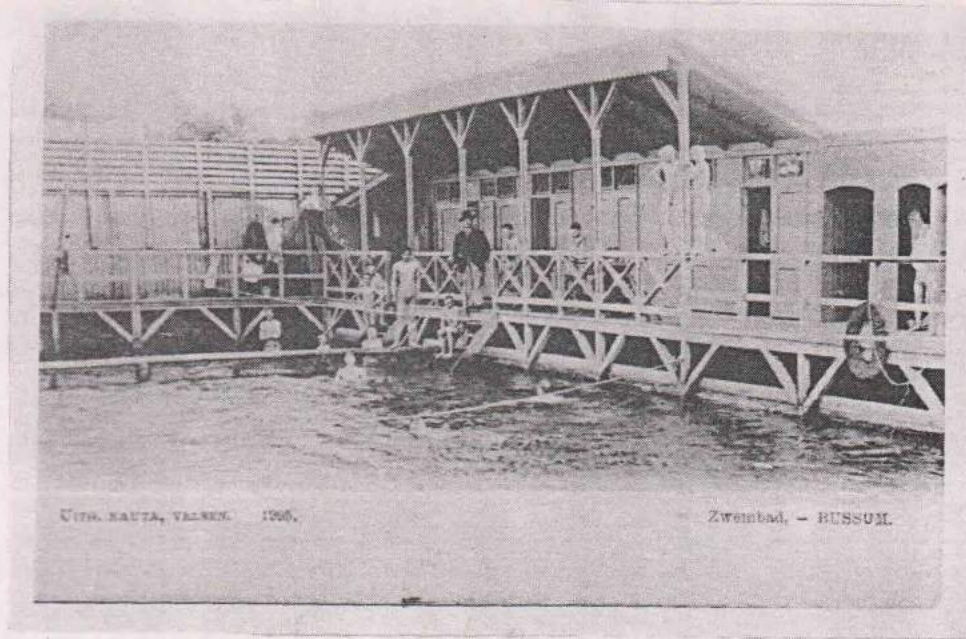

het gemeentebestuur werden gedaan, heeft nooit erge verhoging van belang plaatsgevonden.

Naast het feit, dat we dus wel erg lang met onze verouderde baden hebben moeten doen, past ons toch ook wel enige dankbaarheid voor de zeer lage tarieven die hier gehanteerd werden. De tarieven in het nieuwe bad zullen, als de geadviseerde entreprijzen worden gehandhaafd, voor menigeen wel even als een harde klap aankomen, want het dubbeltjestarief behoort dan voorgoed tot het verleden.

A.H.Wedman

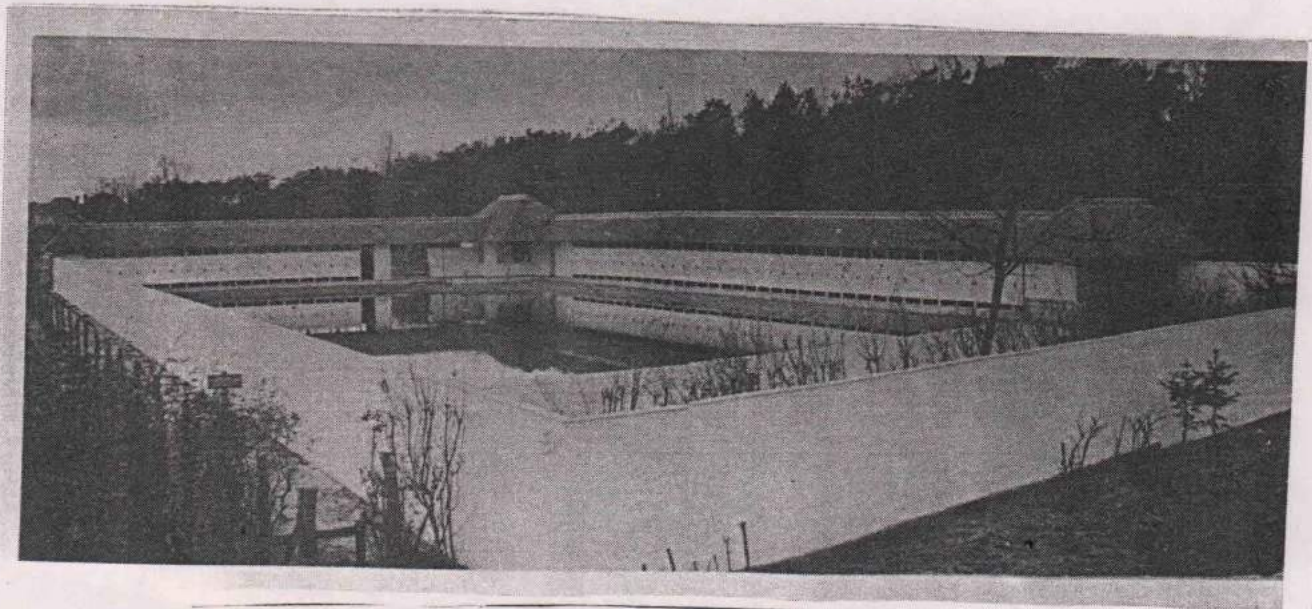
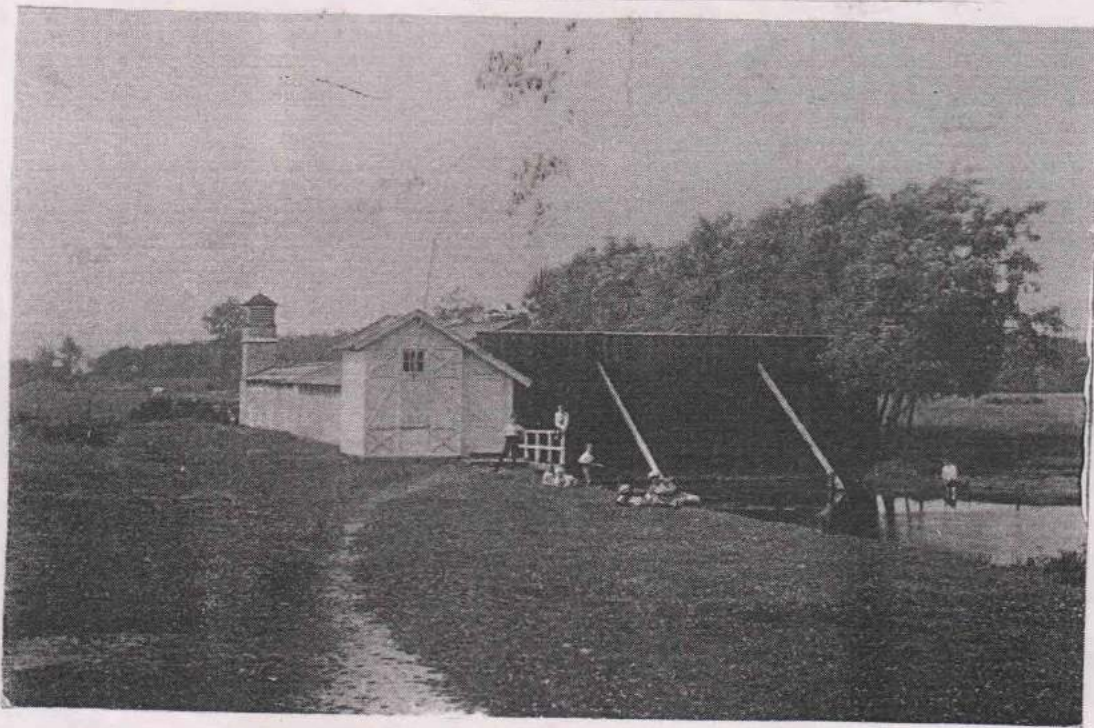

VITH. NAUTA, VALKEN. 1900.

Zwembad, - BUSSUM.

Twee foto's van het oudste zwembad aan de Huizerweg omstreeks 1920. Deze zweminrichting is in 1924 gesloopt. Daarna is er aan de Huizerweg, op de plaats waar nu de dierenweide is, een nieuw zwembad gebouwd.

Het zwembad aan de Huizerweg omstreeks 1941.